רכיבי טקסט המידע: הגדרה, דוגמה והסבר

כיתה ד' · שיעור 2 מתוך 7 · רצף: לומדים משני מקורות: מטקסט מידע לטקסט הסבר · הפקת מידע · 45 דקות

← לפני

בשיעור הקודם ניסחנו השערות על מקור א' ובדקנו אותן בקריאה ראשונה.

אחרי →

בשיעור הבא נתמקד במילים שמסמנות הסבר – מילות הקישור של סיבה ותוצאה.

🎯 מטרה

התלמידים יזהו במקור א' את רכיבי טקסט המידע – הגדרה, דוגמה והסבר – ויסבירו מה התפקיד של כל רכיב.

1. יסווגו 6 משפטים מן הטקסט לפי הרכיב (הגדרה / דוגמה / הסבר), 5 מתוך 6 נכון.
2. יציינו את המילה בטקסט שעזרה להם לזהות את הרכיב (למשל "למשל", "כך ש", "הוא").
3. יכתבו משפט דוגמה משלהם שמתאים להגדרה מן הטקסט.

מיומנות: זיהוי רכיבי מבנה בטקסט מידע · **כלי:** שלושה צבעי מרקר: הגדרה – צהוב, דוגמה – ירוק, הסבר – כתום · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת, סימון משותף בהקרנה ומיון בזוגות

📌 עיגון

"זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם: שאלה ותשובה, הסבר, טענה, נימוק, הגדרה, דוגמה, הוראות הפעלה"

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 5: הפקת מידע מטקסטים מסוגים שונים · ציון דרך עד סוף כיתה ד'

🧺 חומרים

- מקור א' מודפס
- מרקרים בשלושה צבעים
- רצועות משפטים למיון (6 לכל זוג)
- דף העבודה "מה תפקיד המשפט?"

🔤 מושגים

הגדרה · דוגמה · הסבר · רכיב · התאמה

⏱ מהלך השיעור

פתיחה 5 דק'	שליפה: המורה שואלת "איזו השערה שלכם הופרכה בשיעור הקודם?" ושני תלמידים עונים. אחר כך היא כותבת על הלוח שלוש מילים – הגדרה, דוגמה, הסבר – ושואלת: "איפה פגשתם אותן?" ומציגה את המטרה: "היום נלמד לזהות את חלקי טקסט המידע ולהבין מה כל חלק עושה בשבילנו כקוראים". **תשובות צפויות:** "חשבנו שבדבשת יש מים". "בחשבון מסבירים לנו ונותנים דוגמה", "במילון יש הגדרה".
הדגמה – אני 9 דק'	המורה מקרינה את הפסקה הראשונה ואת פסקת "התאמה בהתנהגות". היא מסמנת בצהוב את המשפט "בעלי החיים שחיים בו מותאמים לתנאים האלה: יש להם תכונות והתנהגויות שעוזרות להם לשרוד..." ומסבירה שזו הגדרה של "מותאם". אחר כך היא מסמנת בכתום "בעלי חיים רבים במדבר פעילים בלילה, משום שבלילה קר יותר" – הסבר, כי הוא עונה על "למה". לבסוף היא מסמנת בירוק "כך עושים, למשל, הירבוע והגרביל" – דוגמה, ומצביעה על המילה "למשל". *"אני קוראת: "בעלי חיים רבים במדבר פעילים בלילה, משום שבלילה קר יותר". אני שואלת את עצמי: האם המשפט אומר מה זה? לא. האם הוא עונה על השאלה למה? כן – בגלל המילים "משום ש". לכן זה הסבר, ואני מסמנת בכתום. המשפט שאחריו מתחיל ב"כך עושים, למשל..." – המילה למשל אומרת לי שזו דוגמה."* **תשובות צפויות:** הגדרה – אומרת מה זה; הסבר – עונה על "למה" או "איך"; דוגמה – מראה מקרה מסוים, ולעיתים מופיעה בה המילה "למשל".
תרגול משותף – אנחנו 8 דק'	הכיתה מסמנת יחד בהקרנה את פסקת "התאמה בגוף". המורה קוראת משפט אחר משפט, והתלמידים מרימים כרטיס צבע (צהוב / ירוק / כתום) ומנמקים. המורה שואלת בכל פעם: "איזו מילה עזרה לכם?" **תשובות צפויות:** "הגמל יכול לשתות כמות גדולה של מים בבת אחת, ולכן הוא מסוגל ללכת ימים רבים בלי לשתות" – הסבר ("ולכן"). "לשועל הפנק... יש אוזניים גדולות מאוד" – דוגמה לבעל חיים מותאם. טעות צפויה: לסמן כל משפט עם מידע כהגדרה; המורה שואלת: "האם המשפט מסביר מה המשמעות של מילה או של מושג?"
תרגול מודרך – בזוגות 8 דק'	בזוגות: כל זוג מקבל 6 רצועות משפטים מן הטקסט וממיין אותן לשלוש ערמות: הגדרה, דוגמה, הסבר. ליד כל רצועה הם כותבים את מילת הרמז. המורה עוברת ושואלת זוג אחד: "מה היה חסר לקורא אילו המשפט הזה לא היה בטקסט?" **תשובות צפויות:** "בלי הדוגמה של הירבוע לא היינו יודעים על איזה בעל חיים מדובר"; "בלי ההסבר היינו יודעים מה הם עושים, אבל לא למה".
עבודה עצמית – דף העבודה 10 דק'	דף העבודה: מיון משפטים לטבלה, הקפת מילת הרמז, השלמה של תפקיד כל רכיב, וכתיבת דוגמה משלהם להגדרה. המורה עובדת עם קבוצת התמיכה על 3 משפטים בלבד, עם כרטיסי הצבע.
סיכום ובדיקת הבנה 5 דק'	שאלה: "למה כותב טקסט מידע משתמש גם בהגדרה, גם בדוגמה וגם בהסבר?" שניים–שלושה תלמידים עונים. כרטיס יציאה. **תשובות צפויות:** "ההגדרה אומרת מה זה, הדוגמה עוזרת לראות, וההסבר אומר למה – כך מבינים טוב יותר".

🤲 תמיכה

- רשימת מילות רמז על השולחן: הגדרה – "הוא", "נקרא"; דוגמה – "למשל", "כמו"; הסבר – "כי", "משום ש", "לכן".
- מיון של 3 משפטים בלבד, עם דוגמה פתורה לכל רכיב.

🚀 אתגר

- למצוא במקור א' משפט שיש בו גם דוגמה וגם הסבר ולהסביר.
- לכתוב פסקה קצרה על בעל חיים אחר ובה שלושת הרכיבים.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: קראו את המשפט: "דרך האוזניים יוצא חום מן הגוף, כך שהשועל מתקרר." איזה רכיב זה? כתבו איזו מילה עזרה לכם. — **הצלחה:** הסבר; מילת הרמז "כך ש" (המשפט אומר איך השועל מתקרר).

מה בודקים: בדיקת משימה 1 בדף (מיון 6 משפטים) וכרטיס היציאה. 5 מתוך 6 נכונים וזיהוי נכון בכרטיס היציאה – עמד ביעד.

שיעורי בית: למצוא בספר מדע או באתר לילדים משפט אחד שהוא הגדרה ומשפט אחד שהוא דוגמה, ולהעתיק אותם.

מה תפקיד המשפט?

כיתה ד' · שיעור 2 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שם: ..... תאריך: .....

בטקסט מידע יש הגדרות, דוגמאות והסברים. כל אחד מהם עוזר לקורא להבין.

דוגמה: "בעלי חיים רבים במדבר פעילים בלילה, משום שבלילה קר יותר." ← הסבר (מילת רמז: משום ש).

1 כתבו ליד כל משפט את הרכיב: הגדרה, דוגמה או הסבר. ★

המשפט	הרכיב
כך עושים, למשל, הירבוע והגרביל.	
הגמל יכול לשתות כמות גדולה של מים בבת אחת, ולכן הוא מסוגל ללכת ימים רבים בלי לשתות.	
מחילה היא מנהרה שבעל חיים חופר באדמה.	
חיפושית אחת שחיה במדבר נמיב עומדת בבוקר על ראש דיונה.	
דרך האוזניים יוצא חום מן הגוף, כך שהשועל מתקרר.	
בעל חיים מותאם הוא בעל חיים שיש לו תכונות שעוזרות לו לחיות בסביבה שלו.	

2 הקיפו את מילת הרמז בכל משפט. ★★

1. כך עושים, למשל, הירבוע והגרביל. כך | למשל | עושים
2. פעילים בלילה, משום שבלילה קר יותר. בלילה | משום ש | יותר

3 מתחו קו מכל רכיב אל התפקיד שלו. ★★

הגדרה	עונה על השאלה למה או איך
דוגמה	מראה מקרה מסוים
הסבר	אומרת מה המשמעות של מושג

4 כתבו דוגמה משלכם להגדרה: "בעל חיים מותאם הוא בעל חיים שיש לו תכונות שעוזרות לו לחיות בסביבה שלו." ★★★

_____

_____

בדיקה עצמית

☐ אני יכול/ה לזהות בטקסט הגדרה, דוגמה והסבר.

☐ אני יכול/ה להסביר את התפקיד של כל רכיב.